

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Být ženou a matkou v době pandemie

Natálie Znamenáčková

Plzeň 2023

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra sociologie a sociální práce
Studijní program Sociologie
Studijní obor Sociologie

Bakalářská práce

Být ženou a matkou v době pandemie
Natálie Znamenáčková

Vedoucí práce:

Mgr. Alena Glajchová, Ph.D.

Katedra sociologie a sociální práce

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2023

.....

Poděkování

Tímto bych velice ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce, kterou byla Mgr. Alena Glajchová, PhD. Mnohokrát děkuji za trpělivost, veškeré cenné komentáře, připomínky a rady po dobu psaní mé bakalářské práce. Dále děkuji všem respondentkám za jejich ochotu a čas při poskytnutí rozhovorů. V neposlední řadě děkuji mé rodině, která mi byla oporou nejen při psaní bakalářské práce, ale po celou dobu mého studia.

Obsah

1 ÚVOD.....	1
2 TEORETICKÁ ČÁST.....	2
2.1. Vymezení termínu pandemie Covid-19	2
2.1.1. Šíření Covidu-19 a situace v ČR.....	2
2.2. Rodina.....	3
2.2.1. Rodinný cyklus.....	3
2.2.2. Typy rodiny	4
2.2.3. Funkce rodiny	5
2.3. Pozice žen na trhu práce.....	6
2.4. Dělbá práce o domácnost mezi muži a ženami.....	7
2.5. Dopady pandemie ve světle sociálně-vědních výzkumů	8
2.5.1. Ekonomické dopady na ženy během pandemie Covidu-19	8
2.5.2. Emoční dopady během pandemie Covidu-19.....	9
2.5.3. Dělbá práce v domácnostech během pandemie.....	11
3 METODOLOGIE.....	13
3.1. Cíl výzkumu	13
3.2. Výzkumný vzorek.....	13
3.3. Charakteristika respondentek	14
3.4. Schéma rozhovoru.....	14
4 ANALÝZA.....	15
4.1. Začátky pandemie a počáteční dopady na matky v kontextu emocí.....	16
4.2. Emoční dopady na životy matek během pandemie	18
4.2.1. Zkušenosti spojené s porodem během pandemie.....	19
4.2.2. Vztahy s partnery	20
4.2.3. Vztahy s dětmi.....	21
4.2.4. Zaměstnání během pandemie.....	22

4.3. Dopady pandémie na sociální život	24
4.3.1. Zaměstnání	24
4.3.2. Omezení sociálních kontaktů a dopad na vztahy	25
4.4. Zhodnocení dopadů s časovým odstupem	27
5 ZÁVĚR	29
6 LIMITY VÝZKUMU	31
7 RESUMÉ	32
8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	33

1 ÚVOD

Pandemie Covidu-19 pro nás byla novým a nečekaným obdobím. Pandemie nás mnohdy dojisty vyvedla z běžného života, přičemž dopady mohly být na různé sféry sociálního života. Cílem mého výzkumu je odhalit komplexitu zkušeností matek s dětmi do 10 let, a zjistit povahu dopadů pandemie na matky v různých oblastech sociálního života. Zabývám se několika oblastmi, jako jsou dopady na zaměstnání a ekonomickou oblast, a dále na vztahy v rodině, s dětmi, s partnerem a s okolím. V mém zájmu je zjistit změny zapříčiněné pandemií. Ve své bakalářské práci mířím výhradně na ženy, hlavně matky, které byly mnohdy doma s dětmi během pandemie, a tak byly odkázané na nepřetržitou práci s dětmi doma včetně online školy. V rámci tohoto tématu zjišťuji zkušenosti matek s dětmi do 10 let věku z vesnic a měst, jaké jsou jejich zkušenosti a pocity s ohledem na pandemii Covidu-19. Ve spojitosti s pandemií znám v mém okolí hned několik matek, které mají různorodé zkušenosti s touto problematikou, která mě přiměla více se zajímat o skutečné dopady, které zažívaly anebo stále zažívají.

Metodou sběru dat pro zjištění dopadů pandemie na matky jsou polostrukturované rozhovory. Při rozhovorech se soustředím na celou rodinnou sféru, jež mohla být pandemií zasáhnuta. Analyzuji jejich osobní i profesní život, a zdali v něm pandemie měla nějaký vliv. Chci hlouběji porozumět zkušenostem matek a jejich životy, popsat jejich zkušenosti a dojmy během pandemie Covidu-19, a z toho důvodu volím kvalitativní design výzkumu.

Má práce je rozdělená na teoretickou část, věnující se především samotnému pojmu pandemie a vymezením důležitých pojmů, které charakterizují mou bakalářskou práci. Druhou částí mé bakalářské práce budou samotná zjištění, která vycházejí z rozhovorů s respondentkami, z přepisu rozhovorů a z kódování.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1. Vymezení termínu pandemie Covid-19

Pandemií se rozumí epidemický stav, který se rozlévá skrz země a kontinenty. Vyznačuje se infekčním onemocněním, jež se šíří mezi populací, a stává se tak velmi nebezpečnou a života ohrožující, pro něž je typická mutace [Pandemie 2023]. Význam samotné epidemie je však odlišný. Epidemie je mimořádně rychlá, vážná a četná infekční nákaza na omezeném území v daném časovém úseku. Výskyt onemocnění je tedy vyšší, nežli je běžné. [Ibid 2023].

Pandemie Covidu-19 je celosvětové propuknutí infekční nemoci, zapříčiněné velmi závažným respiračním onemocněním. V zimě roku 2019 se tato nemoc objevila v Číně, přičemž následně poměrně rychle propukla v celém světě. World Health Organization označila dne 20. 1. 2020 stav veřejného ohrožení, a z epidemie ji jmenovala pandemií [World Health Organization 2023].

2.1.1. Šíření Covidu-19 a situace v ČR

V rámci tématu zabývajícím se pandemií Covidu-19 a jejích dopadech na matky, bych ráda v krátkosti představila informace o šíření Covidu-19 v České republice. Dále v krátkosti představím nedůležitější restrikce, jež vláda v důsledku pandemie zavedla.

Covid-19 se objevil v Číně v roce 2019, přičemž nákaza prostupovala poměrně rychle. V České republice, v důsledku epidemie, se v březnu roku 2020 začala plošně zavádět epidemiologická opatření. Jedním z nich je například uzavření škol, což bylo učiněno 11.3.2020 [MZČR 2020], které bylo původně na 14 dní, ovšem doba uzavření se markantně prodloužila. V září roku 2020 byly školy otevřeny [MŠMT 2020], což trvalo zhruba do půlky října, a poté se opět přešlo na distanční výuku. Následně se však v rámci postupného uvolňování povolily mateřské školy, a první a druhé třídy základních škol, které ve třídách rotovaly. Mateřské školy byly zavřené 20 týdnů, první a druhá třída základní školy 25 týdnů, a ve třetí až páté třídě to činilo 35 týdnů [Dudková 2021: 4].

Dalším opatřením, které mohlo narušit normální fungování bylo uzavření okresů, které se realizovalo 21.3.2021 [MVČR 2021]. Uzavření okresů mohlo zapříčinit celou řadu nepříznivých situací pro rodiny, a to především ve chvíli, kdy rodina spoléhala na hlídání dětí. Uzavření okresů se tak stalo často jedním z nejvíce vnímaných negativ pandemie, čemuž se budu dále věnovat v praktické části, kde jsem tuto situaci rozebírala během rozhovorů s matkami.

2.2. Rodina

Rodina je nejstarší společenskou skupinou, zároveň i institucí, která je základem sociální struktury, a také je základní ekonomická jednotka. Mezi její hlavní funkce se řadí reprodukce, výchova, pod kterou spadá i socializace, a předávání kulturních vzorců [Sociologická encyklopedie 2018]. Rodina je základní kámen pro naši existenci. Rodina má mnoho funkcí a typologií, o kterých budu psát dále.

Tradičním pohledem je základ rodiny vnímán jako muž a žena, kteří zplodí potomka/potomky. V dnešní době je však pohled na základ rodiny otevřenější, přičemž rodinu nemusí tvořit muž a žena, nýbrž i páry stejného pohlaví.

2.2.1. Rodinný cyklus

První fází je rodina před samotným narozením dítěte, tedy partneři nebo manželský pár bez dětí s otevřenými možnostmi. Druhou fází je rodina, jež má všechny své děti do věku 10 let. Třetí fází jsou rodiny, které mají děti mladší i starší 10 let. Čtvrtá fáze je již rodina se všemi dětmi staršími 10 let. Pátá fáze je již postupným odchodem dětí z domácnosti. Posledním stádiem je již tzv. zbytková rodina, kde jeden z partnerů nežije anebo všechny děti žijí mimo svou orientační rodinu, tedy mimo svých rodičů [Sociologická encyklopedie 2017]. V rámci svého výzkumu se zaměřuji především na rodiny 2. a 3. fáze, kde sleduji rodiny alespoň s jedním dítětem do 10 let.

2.2.2. Typy rodiny

Typologie rodin je dle několika aspektů, jako je velikost rodiny, struktura rodiny, autorita v rodině, způsob dědění, druh příslušnosti k rodině, okruh výběru partnerů, počet partnerů, pohlaví partnerů [Dětský úsvit 2023]. V rámci svého výzkumu vnímám jako nejdůležitější první tři typologie, které mohou predikovat možná pozitiva/negativa v dopadech pandemie na matky i celou rodinu.

Velikost rodiny je rozdělena na nukleární a rozšířenou [Dětský úsvit 2023]. Nukleární rodina, která se může nazývat i základní či tradiční, je rodina, ve které žijí partneři/manželé s jejich dětmi. Základní myšlenkou je souznění rodiny jen jako rodič a děti [betterhelp 2023]. Rozšířená rodina je specifikována jako rodina, ve které žijí partneři/manželé s dětmi s dalšími rodinnými příslušníky, často za účelem lepší finanční podpory [betterhelp 2023]. Nejčastěji tak mohou žít s prarodiči pod jednou střechou.

Struktura rodiny je rozdělena na úplnou/neúplnou rodinu [Dětský úsvit 2023]. Úplná rodina je ve své podstatě rodina, kde se nacházejí oba rodiče s dítětem. Neúplná rodina je ta, kde jeden z rodičů chybí. V české společnosti dochází ke zmenšování domácností, kdy je stále vzrůstající počet neúplných rodin, které v 81 % tvoří matka a děti [Český statistický úřad 2013].

Autorita v rodině je buď rovnostářská, matriarchální anebo patriarchální [Dětský úsvit 2023]. Rovnostářská autorita je rovnoměrně rozdělena na matku a otce. U matriarchální je větší autorita na straně matky, zatímco u patriarchální je autoritářství na straně otce.

Způsob dědění se dělí na patrilineární a matrilineární. Typ rodiny dle okruhu výběru partnerů se dělí na endogamní a exogamní. Dle počtu partnerů je to následně na monogamní a polygamní. Typ rodiny podle pohlaví partnerů se dělí na heterosexuální a homosexuální [Dětský úsvit 2023].

2.2.3. Funkce rodiny

Rodina má 4 funkce. Biologicko-reprodukční, ekonomicko-zabezpečovací, emocionální a socializačně výchovnou [Dunovský 1986: 13-16]. Dále sem můžeme zařadit i funkci ochrannou a pečovatelskou [Dětský úsvit 2023]. Rodina by měla ideálně splňovat všechny funkce bez vážnějších poruch.

Biologicko-reprodukční funkci lze pojmut jako funkci rozmnožovací. Plní funkci udržení rodu a rodiny, a početí nových potomků. Tvoří další pokračující generaci rodiny [Dětský úsvit 2023]. Poruchou biologicko-reprodukční funkce je pak nerození dětí v rodině z jakéhokoli důvodu, anebo se rodí poškozené [Dunovský 1986: 13].

Ekonomicko-zabezpečovací funkcí je chápáno jako ekonomické zajištění rodiny, a vyživovací povinnost [Dětský úsvit 2023]. V případě poruchy ekonomicko-zabezpečovací funkce se pak obracíme na nemožnost nebo nechtění se zapojení rodičů do pracovní sféry společnosti, a nemohou/nechtějí tak ekonomicky zajistit svou rodinu [Dunovský 1986:14]. Ekonomická funkce rodiny může silně ovlivňovat další funkce rodiny.

Emocionální funkce vytváří působení rodiny na jedince emocionálně tak, jako žádná jiná. Tato funkce vyžaduje emocionální zralost rodičů, a je velice důležitá pro soudržnost rodiny [Dětský úsvit 2023]. Porucha pak představuje velmi významnou poruchu, kdy jakákoli porucha zasáhne všechny ostatní sféry života uvnitř rodiny, i ve vztahu rodiny ke společnosti [Dunovský 1986: 15].

Socializačně-výchovná funkce představuje rodiče, jakožto první vzor chování, kvalitní péči o dítě, zájem o dítě, porozumění pocitům, potřebám apod. [Dětský úsvit 2023]. Rodiče zde tvoří hlavní aktéry, kteří dítě připravují na život, učí jej zvládání potřeb. Porucha této funkce se dělí na to, zdali se rodiče nemohou, nedovedou anebo nechtějí starat o dítě. V případě nemožnosti starat se o dítě to mohou být epidemie, války, nezaměstnanost. V případě nechtění se starat o dítě je to porucha osobnosti rodičů

samotných. Pokud se nedovedou starat, znamená to, že nedokážou dítěti obstarat základní a potřebné zabezpečení a vývoj dítěte [Dunovský 1986: 16].

2.3. Pozice žen na trhu práce

Rozdíly v platu mezi ženami a muži, tedy tzv. gender pay gap, je v mnoha zemích stále na vysokém procentu. V České republice, jak Ministerstvo práce a sociálních věcí tvrdí, jsou rozdíly v platech mezi mužem a ženou okolo 20 % [MPSV 2022]. Samotná problematika rozdílnosti platů na stejné pozici mezi ženou a mužem je složitá. Ženy se však potýkají i s mnoha dalšími problematikami, především se skleněným stropem, skleněným útesem, či skleněným výtahem.

Z historického hlediska se na ženy pohlíží jako na levnější pracovní sílu, a to i z důvodu, že ženy dosahovaly statisticky nižšího vzdělání nežli muži. Pohlížení na ženy jako na levnou pracovní sílu, a na ty, které vykonávají jednodušší práci je tak zakořeněno v našem sociálním podvědomí. Byť ženy mají predispozice k manažerským funkcím, postrádají kolektivní zkušenost si takovou funkci udržet, a to hlavně z hlediska nepřítomnosti sociálních kontaktů, a předsudky, které vůči nim jsou [Lisowka 2006: 8-9].

Ženy mají také velice často fungovat v tzv. „prekérní práci.“ Prekérní práce se vyznačuje nízkými platy, velice nízká jistota a tím i vysoká nahraditelnost, dále minimální anebo žádné nároky na sociální zabezpečení. Tuto práci využívají často matky, které mají vyšší věk, ztrátu kvalifikace či delší absenci na trhu práce, která může být zapříčiněna více dětmi. Dále to mohou být matky samoživitelky, které se snaží brigádami přivydělat na základní živobytí, na které často nedosahovaly ani dávky [Hašková, Křížková, Dudová 2015: 8-11].

V České republice je velice nízká zaměstnanost matek s malými dětmi, která se postupem let stále snižuje, a doba, kterou matky tráví mimo trh práce se naopak stále prodlužuje. Akceptovatelnost a častost prekérních prací u matek s malými dětmi tak prohlubuje finanční nerovnosti mezi ženou

a mužem v domácnosti, a představuje nerovnost na rovnoměrnou participaci na ekonomické zajištění rodiny [Hašková, Křížková, Dudová 2015: 37].

2.4. Dělbba práce o domácnost mezi muži a ženami

Rodiny, kde pracuje i muž i žena, a mají dítě/děti jsou i tak nerovnocenné podmínky. Pro ženy je mnohdy složité harmonizovat rodinu a zaměstnání, jelikož postrádají pomoc v domácnosti. Pro muže je těžké zharmonizovat zaměstnání s domácností většinou z důvodu velkého nátlaku v zaměstnání [Český statistický úřad 2004].

V české společnosti stále převažují tradiční dělby práce v domácnosti. Mírný rozdíl je mezi partnery v domácnosti, kteří jsou manželé a kteří žijí v nesezdaném partnerství. V manželském páru je častější tradiční pojetí dělby práci o domácnost, kde žena vykovává více prací, zatímco v nesezdaném páru je péče o domácnost více rozdělena mezi oba partnery. I tak je však v českých domácnostech stále zakořeněné, že ženy vykonávají více domácích prací a muži jim s nimi „pomáhají.“ Ženy považují rozdělení prací v domácnostech více negativněji a nespravedlivě nežli muži [Chaloupková 2018: 14]. V návaznosti na tento fakt nastává otázka, zdali by muži, stejně jako ženy, neměli o domácnost pečovat/starat se, a ne „pomáhat.“ Důležité je také brát v potaz individualitu posuzování toho, co je a co není spravedlivé. Rozdělení práce v domácnostech (jako je úklid, vaření...) může predikovat možné rozdělení práce v domácnostech s dětmi.

V České republice se ustálil model dvoupříjmové rodiny, kde vydělávají oba partneři. I přes ustálení faktu, že vydělávají oba, je stále zachována tradiční představa o tom, že o finanční zajištění rodiny se má především muž, zatímco žena má hlavní zodpovědnost o chod domácnosti a děti. To se odráží ve vyšších platech mužů [Hašková 2005: 1]. Pojetí genderových rolí se liší geograficky. Ve střední a východní Evropě jsou názory konzervativnější. Příkladem je například vidina špatnosti při situaci,

kdy doma zůstává s dětmi muž, a stará se o domácnost, zatímco žena chodí do práce a zajišťuje rodinu finančně [ibid.].

2.5. Dopady pandemie ve světle sociálně-vědních výzkumů

Dopady pandemie mohly zasáhnout mnoho životních aspektů. V souvislosti s mým výzkumem matek během pandemie se zaměřuji na dopady ohledně ekonomické sféry a emoční sféry života. Dále se zajímám o změny v dělby práci v domácnostech během pandemie. Jaké dopady matky cítily během pandemie dále rozebírám v praktické části.

2.5.1. Ekonomické dopady na ženy během pandemie Covidu-19

Pandemie mohla mít na mnoho lidí a rodin různé dopady, mezi něž patří i dopady ekonomické. Ženy však nesou větší podíl negativních dopadů pandemie. Příkladem může být dopad na pracovním trhu pro ženy, kam spadají také zaměstnání, které se zaměřují na péči o zákazníky. Právě tyto povolání, jako např. servírky, kadeřnice apod. podlely vládním opatřením. Dopady na pracovní pozice však přišly v dobu, ve které se již zdálo, že je na ústupu gender pay gap¹. Před pandemií se zvyšovaly minimální mzdy, což hlavně ženám mohlo v rámci ekonomické prosperity pomoci. [Křížková 2021].

Dopady na ženy nepřicházely jen v pracovní sféře, ale i v osobní a v domácnosti. Ženy stráví v domácnosti a zaměstnání až dvojnásobek doby oproti mužům. S ohledem na nižší plat žen je zde tzv. „druhá směna doma“, kde pečují o domácnost, což se od nich očekává [ibid.].

Ve výzkumu Radky Dudkové se ukázalo, že mnoho žen bylo na sestupu pracovních pozic s ohledem na jejich vzdělání, a to proto, že jim vycházely vstříc v rámci pracovní doby. [Dudková 2021: 12-13]. Pandemie mohla být možnou ztrátou ekonomické svobody pro ženy a jejich rodinu. Tento fakt mohl znamenat, že ženy a s tím i celá rodina musela spoléhat na ekonomickou sílu právě muže.

¹ Gender pay gap je stav, kdy je žena neúměrně ohodnocena oproti mužům.

S ohledem na výzkum Radky Dudkové bylo uzavření určitých pracovních pozic velice složitou situací, jelikož to znamenalo ztrátu práce anebo omezení finančního ohodnocení. Ztráta zaměstnání v době pandemie byla tíživá, jelikož si najít novou práci bylo pro mnoho žen obtížné [Dudková 2021: 13].

Ženy a jejich funkce v rodině je stále velice často genderově nevyvážená. V období pandemie mohla být tato rozdílnost vnímána o to více, jelikož jejich role byla mnohdy doma, starost o děti při online výuce, o domácnost a rodinu. Mnohdy přišly o zaměstnání anebo se jim omezily finanční zdroje, aby měly možnost starat se o svého potomka anebo o své potomky.

Pokud se ohlídneme za samoživitelkami a samoživiteli, v této době se jejich stav zhoršil. Obtížně s financemi vycházelo až 62 % samoživitelů, přičemž až 35 % z nich mělo menší výdělek nežli rok předtím, tj. v roce 2020. Problémem samoživitelů může vycházet i z faktu, že nemají sociální kontakty, které by jim pomohly k lepší pozici na trhu práce [STEM 2021]. Postrádání sociálního kapitálu se tak může stát problémem nejen pro samoživitelé, ale i pro úplné rodiny.

Mezi další ekonomické dopady mohla spadat také nutnost většího šetření finančních prostředků v domácnostech. 40–50 % lidí omezilo výdaje za jídlo, kulturu, restaurace a cestování. Na redukci finančních prostředků se ze začátku jak lidí zajištění, tak i nezajištění [Život během pandemie 2023]. Z důvodů menších příjmů v rodině, či jen nejistoty v budoucnost, je naprosto pochopitelné, že mnoho rodin bylo odkázáno k omezení finančních prostředků na určité aktivity.

2.5.2. Emoční dopady během pandemie Covidu-19

Dalším tématem jsou emoční dopady na rodiny během pandemie. S odstupem času lze monitorovat, jaké dopady pandemie přinesla, a jaké dopady mohou být fatálnější a déle trvalejší u populace.

Děti byly jednou z nejvíce zasažených skupin v rámci duševního zdraví. MPSV potvrdilo větší účast volajících dětí na linku důvěry. Problémy byly mnohdy spojené s fungováním uvnitř rodiny, a s tím spojenou adaptací na složitější fungování v životě, ve škole, ve vztazích, vyskytovaly se i spory o děti mezi rodiči. To mohlo vyvrcholit až k pocitu osamění, psychickým problémům, a také k sebevražedným myšlenkám či závislostem. Děti nemusely mít motivaci spolupracovat při distanční výuce, mohly se vyskytovat konflikty v rodině, rozpadá se jim rutina. Tato fakta vedly i k většímu příjmu pacientů do odborných péčí [Winkler 2023: 16]. Dopady na děti během pandemie silně korelují s dopady na matky a naopak. Fakt, že mnoho dětí bojovalo s problémy uvnitř rodiny může ukázat, že i dospělí lidé mnohdy nemuseli umět s touto životní zkušeností pracovat, a rodinné problémy se tak odráželi do života dětí.

Dopady na duševní zdraví žen s dětmi v domácnosti byly výraznou rizikovou skupinou. Největší dopady připadaly na dobu, kdy děti studovaly distančně z domova, a ke zlepšení došlo při znovu zavedení prezenční docházky. Tato problematika mnohdy vyústila až ke středně těžkým depresím či úzkostným stavům. Tuto problematiku lze sledovat v mnoha ohledech na pohlaví, ekonomickou zajištěnost rodiny a předchozího duševního vztahu [Život během pandemie 2023].

Zásadním emočním dopadem během pandemie mohl být zákaz rodinných příslušníků u porodu [Heřmanová 2020]. O porodu a zákazu přítomnosti otce dítěte či návštěv v nemocnici se dále věnuji v praktické části, jelikož se tato zkušenost u několika respondentek jevila jako jedna z nejvíce negativních za dobu pandemie.

Ženy měly již před pandemií větší výskyt středně těžkých úzkostí či depresí oproti mužům, byť rozdíl je statisticky opravdu minimální. Po dobu pandemie lze však propad duševního zdraví žen vnímat mnohem výrazněji. Ženy, které měly příznaky alespoň středně těžkých depresí bylo až 26 %, což byl čtyřnásobný nárůst oproti době před pandemií. U mužů to bylo 13 %. Po dobu sběru dat během pandemie se rozdíly snižovaly, ovšem ženy měly

stále větší podíl na vyšších psychických problémech. Jedním důvodem může být dítě, a to převážně s dětmi do 18 let věku a pro domácnosti bez nezletilých dětí [Bartoš et. al. 2020: 8-10].

Dalším jedním z nejvíce výrazných prediktorů zhoršení duševního zdraví během pandemie je ekonomický dopad. U rodin, u nichž se příjmy propadly o více nežli 50 %, tak zaznamenali opět horší duševní zdraví, a to konkrétně opět minimálně středně těžké deprese [Bartoš et. al 2020: 14]. Z toho vyplývá, že ekonomické dopady silně zasáhly také emoční dopady na rodiny.

2.5.3. Dělbá práce v domácnostech během pandemie

S uzávěrem škol a nutností online výuky lze očekávat zvýšenou starost o domácnost, především od matek, jejichž děti jsou v předškolním a školním věku (převážně na prvním stupni), a nemohou v domácnosti zůstat sami. Otázkou však je, jak byla v době lockdownu ovlivněna dělba práce v domácnosti mezi muže a ženu a případně děti.

Dle autorky Marie Heřmanové lze očekávat, že domácí práce zůstaly v době pandemie na ženách, což jsou klasické úkony jako vaření, praní či uklízení. Dělbá práce v domácnosti a vytíženost žen souvisí se stářím dětí [Heřmanová, 2020]. Lze tedy očekávat, že otěže budou na straně matky, která s menším dítětem je často nucena být doma. S tím se pojí i distanční výuka, která může být velice často pokládána také za formu nerovnosti, ve smyslu zajištění elektrotechniky k tomu potřebné. Například matky samoživitelky častokrát nemají prostředky pro děti, aby jim zajistili online výuku [Heřmanová 2020]. Ekonomická síla rodin tak může předurčovat i kvalitu výuky a chodu domácnosti.

Muži i ženy si uvědomují, že ženy se na domácích pracích podílejí více. Ženy to vnímají nespravedlivě. Ženy dělaly v době pandemie mnohem více neplacené práce, což zahrnovalo úkony v domácnosti, a větší starost o děti. Muži se naopak více starali o placenou práci, a měli více volného času než ženy, což si také uvědomovali (je nutné dodat, že muži si mnohdy nemusí kvůli menší participaci na domácnosti uvědomovat, kolik času to

stojí) [Waddel et. al. 2021]. Ženy tak musely trávit více času v domácnosti, s dětmi, a musely najít určitou flexibilitu mezi zaměstnáním a domácností, což mnohdy mohlo vyústit ke zkrácení úvazku či home office.

Možnost home office byla hojně využívána po dobu pandemie, a to konkrétně na jejím začátku. Od března do poloviny května roku 2020 se na pracovištích plně vyskytovalo méně nežli polovina pracujících Čechů [Život během pandemie 2023]. Možnost home office mohla rodinám pomoci během online výuky dítěte, ovšem opět to také mohlo znamenat více práce v domácnosti, kde rodič pracoval, dohlížel na dítě a staral se o domácnost zároveň. To může přímo ovlivňovat dělbu práci v domácnosti v závislosti na pocitu, že rodič, který je doma se o domácnost může starat. To, že ženy nesly větší podíl na domácnosti již před pandemií je známo, ale pokud oba partneři zůstali kvůli pandemii na home office, mnoho mužů čas strávený prací v domácnosti zvýšili zhruba o 1-7 hodin týdně [Garcia 2021]. Dělbba práce v domácnosti během pandemie byla také silně ovlivněna možností pracovní doby. V mnoha firmách se pracovní doby krátily, což přirozeně mohlo znamenat, že se jeden z partnerů, kterému se toto stalo, začne více starat o domácnost a děti. Ve většině případech to byly ženy, které méně pracovaly, a to jak dobrovolně, tak i nuceně ze strany zaměstnavatele. Ve výzkumu Reece Garcia se našly i výjimky mužů, kteří měli zkrácenou pracovní dobu, a přebrali větší podíl o domácnost a děti, zatímco se z finančního hlediska více spoléhalo na ženy [ibid.].

3 METODOLOGIE

Kvůli komplexnosti tématu jsem se rozhodla svůj výzkum realizovat pomocí kvalitativní metody. Konkrétně jsem využila polostrukturovaný rozhovor, který zachycuje témata, kterých bych se s respondentkami ráda dotkla, ale zároveň přenechávám možnost volně konverzovat a vyprávět respondentky o svých emocích a zkušenostech.

V průběhu analýzy rozhovorů jsem odhalila důležitost emocí hrající roli při zkoumání zkušeností o dopadech pandemie na matky. Zásadní role, kterou u matek emoce hrají, bude přiblížena během analýzy.

3.1. Cíl výzkumu

Cílem mého výzkumu je odhalit komplexitu zkušeností matek s dětmi do 10 let, a zjistit povahu dopadů pandemie na matky v různých oblastech sociálního života. Zabývám se několika oblastmi, jako jsou dopady na zaměstnání a ekonomickou oblast, a dále na vztahy v rodině, s dětmi, s partnerem a s okolím.

3.2. Výzkumný vzorek

Ve svém výzkumu jsem realizovala 8 rozhovorů. Konkrétně 4 rozhovory s matkami z vesnice, a 4 rozhovory s matkami z města. 5 rozhovorů bylo zrealizovaných od listopadu do prosince roku 2022. Další 3 rozhovory byly realizovány na začátku roku 2023. Potencionální respondentky jsem oslovovala dvěma způsoby. Prvním byla metoda sněhové koule v mém zaměstnání. Druhým, a také účinnějším, způsobem bylo oslovení možných respondentek na platformě Facebook prostřednictvím příspěvku, ve kterém jsem stručně shrnula svůj výzkum. Kritérium pro výběr respondentek byl jediný, aby to byly matky s dětmi do 10 let. Poté jsem se předem ujistila, zdali jsou respondentky z města či vesnice, abych nasbírala dostatečný vzorek od každé skupiny. Nechala jsem respondentky vybrat, zdali je pro ně příjemnější rozhovor vést online či osobně. Všechny rozhovory probíhaly tváří v tvář a trvaly 25-60 minut. Většina rozhovorů byla uskutečněna v domácnostech respondentek, jeden rozhovor byl v mé domácnosti, a další byl realizován v zaměstnání. Již při

domluvě, která probíhala výhradně přes platformu Facebook, byly respondentky informovány o anonymitě, nahrávání rozhovoru a možnosti kdykoli rozhovor ukončit.

Každé respondentce jsem osobně znovu zopakovala informace o mém výzkumu, o anonymitě, o možnosti kdykoli neodpovědět či odejít. Dále jsem je požádala o souhlas nahrávat rozhovory, které jsem následně přepsala. Při každém rozhovoru jsem si zapisovala poznámky, které mi přišly klíčové anebo jsem se k nim chtěla v průběhu rozhovoru vrátit.

3.3. Charakteristika respondentek

Nyní bych ráda představila v krátkosti status respondentek. Respondentkám jsem přiřadila falešná jména, abych zachovala jejich anonymitu.

1. respondentka Miroslava, 32 let, bakalářské vzdělání, vdaná, 2 děti, žije na vesnici.
2. respondentka Kristýna., 30 let, bakalářské vzdělání, vdaná, 2 děti, žije na vesnici.
3. respondentka Dita, 33 let, magisterské vzdělání, vdaná, 2 děti, žije ve městě.
4. respondentka Jana, 35 let, maturitní vzdělání, v partnerství, 2 děti, žije na vesnici.
5. respondentka Monika, 28 let, maturitní vzdělání, v partnerství, 1 dítě, žije ve městě.
6. respondentka Jitka, 33 let, maturitní vzdělání, vdaná, 1 dítě, žije na vesnici.
7. respondentka Kamila, 37 let, maturitní vzdělání, zasnoubená, 1 dítě, žije ve městě.
8. respondentka Markéta, 38 let, maturitní vzdělání, v partnerství, 1 dítě, žije ve městě.

3.4. Schéma rozhovoru

Do schématu rozhovoru jsem si vepsala oblasti, kterých bych se ráda během rozhovoru dotkla. Rozhovory probíhaly přirozeně formou vyprávění,

tudíž se matky většinou ke všem oblastem, již jsou zde napsané, dostaly samy.

- 1) Představení výzkumu (anonymita rozhovoru, záměr výzkumu, nakládání s nahrávkou z rozhovoru, dobrovolnost a možnost kdykoli neodpovědět či skončit)
- 2) Seznámení s respondentkou (Věk, počet dětí, rodinný stav, bydliště)
- 3) Začátek pandemie (pozn. Co se respondentce vybaví, když se řekne začátek pandemie)
 - a. Jak respondentka a její rodina vnímali začátky pandemie?
- 4) Průběh pandemie (pozn. Zda měla pandemie nějaké dopady na respondentku)
 - a. Jak respondentka vnímala průběh pandemie?
 - b. Pocítila respondentka nějaké změny během pandemie? Popř. Jaké? (pozn. níže témata, kterých bych se ráda dotkla během rozhovoru)
 - i. Vnímala respondentka dopad na vztah s dítětem/děťmi během pandemie?
 - ii. Vnímala respondentka nějaké změny v zaměstnání?
 - iii. Vnímala respondentka dopady na partnerský život během pandemie?
 - iv. Jaké měla pocity během pandemie? Pociťovala změny v osobním životě?
- 5) Život po pandemii
 - a. Jak respondentka vnímá život po skončení restrikcí?
- 6) Ukončení rozhovoru (poděkování, rozloučení)

4 ANALÝZA

Po informovaném souhlasu byly rozhovory zaznamenávány na můj mobilní telefon, který ležel v bezprostřední blízkosti mezi mnou a respondentkou. Poté jsem každý rozhovor doslovně přepisovala. Následně jsem celé rozhovory v tištěné podobě kódovala, a přidávala jednotlivým tématům hesla a řadila je do jednotlivých kategorií.

4.1. Začátky pandemie a počáteční dopady na matky v kontextu emocí

Jedním z prvních řešených témat v rozhovorech byly právě počáteční zkušenosti a emoce, které v matkách pandemie vyvolávala. Pandemie mohla vyvolávat strach, úzkost, pocit nebezpečí či nevědomostí, anebo naopak v někom nemusela vyvolávat žádné negativní pocity. Respondentky lze rozdělit do tří kategorií emočního prožívání počátku pandemie. První kategorií jsou respondentky, jež počátek pandemie nevnímaly a neřešily. Druhou kategorií jsou respondentky, které se bály o zdraví svých dětí (a případně rodičů). Poslední kategorií jsou matky, které se bály o ekonomickou situaci, a zajištění rodiny.

Co se týče první kategorie, respondentka Miroslava ze začátku žádné negativní pocity neměla: *„přiznám se, že ze začátku jsem tomu nepřikládala úplně velkou váhu. Myslela jsem si, že to bude jako nějaký chvilkový stav, kterej potom jako přejde, že nás to vlastně moc ani jakoby nezasáhne. A je pravda, že třeba moji rodiče, tak mě strašili, že jako přijde určitě nějaká velká vlna, a že bude umírat spoustu lidí, a že budeme určitě jako mít omezený to zdravotnictví, a že prostě budeme chodit nějakých oblecích, a tak podobně. Ale přiznám se, že jsem tomu fakt jako nepřikládala nějakou velkou váhu ze začátku.“* Miroslava věřila, že zde Covid-19 nebude mít dlouhého trvání a vše přejde. V tom případě z toho neměla v začátcích ani žádné negativní pocity. Podobné pocity měla respondentka Monika: *„Covid mi byl celkem jedno. Jakoby, já byla na mateřský, a ze začátku jsem to jako vůbec nevnímala teda.“* Zde již respondentka pandemii ze začátku vůbec neřešila, nevnímala a přistupovala k tomu spíše jako by o nic nešlo. To samé se odehrálo i u respondentky Kristýny: *„Já jsem ta začátek moc nevnímala, to bylo takové začátky. Furt jsem jako nechtěla nic uzavírat, ono to nějak bude...“* Tyto tři respondentky spojuje fakt, že začátky nijak nevnímaly a nepřikládaly covidu žádnou velkou váhu.

Další dvě respondentky řadím do druhé kategorie, jelikož se u nich strach již projevil, a to především o dítě. Příkladem může být výrok respondentky Kamily: *„Já jako měla strach. Víš co, máš dítě a jakoby ty nevíš. Nevíš, co jako bude, nebo jako co se stane, co je to jako za*

nemoc...“ V tomto úryvku lze vidět, že strach úzce souvisel s jejím dítětem. Strach o dítě hraje u matek pochopitelně silnou roli, což může potvrdit i respondentka Markéta: *„Začátky byly krušný ty jo. Já se, jakože nebála o sebe, to ne, ani o partnera, ale o malou [dceru]. Měla jsem strach o zdraví malý, o zdraví rodičů, protože už jim je taky hodně že jo. Hned jsme přestali kamkoli chodit, což bylo o to náročnější na psychiku jako.“* Markéta vyjadřovala při rozhovoru velice silné emoce o strachu. Paradoxně neměla strach o sebe, ani o partnera, nýbrž právě o svou dceru a o své rodiče. Markétu strach z nemoci donutil přestat kamkoli chodit. Jak sama respondentka uvedla, bylo to náročné na psychiku, a to jak psychiku respondentky samotné, tak i jejího dítěte a partnera. „Uzavření“ se v domácnosti pro ni však představovalo největší bezpečí. Emoční dopady pak mohly Markétu ovlivnit o to více, jelikož mohla ztrácet kontakty s lidmi v okolí, stejně tak její dcera. Matky se ze zvýšeného strachu o děti více dobrovolně izolovaly, což úzce mohlo ovlivnit vztahy s okolím a další sféry.

Třetím typem byly matky, jež měly strach o rodinné fungování. To byla například Dita: *„Já jsem neměla strach přímo jako z té nemoci, to vůbec ne. Já měla strach z toho, jak jako budeme fungovat. Jak budou kluci [synové] chodit do školy a školky, jak jako já do práce, jak manžel do práce. Nemohli jsme si finančně dovolit nepracovat.“* Dita představovala jednu z respondentek, které měly strach ze ztráty či omezení zaměstnání, z přerušení prezenčního vyučování a normálního chodu jejich života. Její strach tedy nevyvolala nemoc jako taková, ale spíš situace ohrožující jejich normální život a finanční prostředky pro domácnost. Podobně na tom byla i Jitka: *„No hele, já jsem se ti nebála tolik o to jako co ta nemoc udělá, ale o ty následky. Bála jsem se o práci, protože nás to vlastně zasáhlo hned od začátku. A jako nemohla jsem se spoléhat na manželovo výplatu.“* Jitka podotkla, že jen manželova výplata pro rodinu nestačí. Rozdíl Jitky je však v tom, že se nebála ztráty zaměstnání kvůli dceři a přechodu na online výuku, nýbrž kvůli situaci v zaměstnání. Strach ze ztráty finančních prostředků byl velice důležitým aspektem celého vnímání pandemie. Jitka má problematické manželství, kde jsou s mužem sice stále manželé, ale manžel není většinu času doma a každý se vídá s někým jiným. To

zapříčinilo její nedůvěru a strach z budoucna. V zaměstnání zaměstnanec strašili propouštěním lidí, což byl další důvod Jitčinyých obav.

4.2. Emoční dopady na životy matek během pandemie

V průběhu pandemie, a to hlavně díky zkušenostem, se pohled na pandemii změnil od názorů, které matky zastávaly na začátku pandemie. Změnily se hlavně názory Miroslavy a Moniky, jež byly při začátku pandemie v kategorii žen beze strachu. Miroslava, která na začátku pandemie nepřikládala situaci velkou váhu, byla v průběhu názoru: *„Bylo to jako sílilo to, no prostě ten strach z toho, že bysme to jako mohli prodělat ten covid a s tím, že ze začátku to bylo takový, že asi jako víc vyhrocený, že oni jako hrozně strašili, jakej to má strašnej průběh a všechno možný.“* Miroslava v průběhu pandemie začala mít strach ze samotného prodělání nemoci. Svůj strach spojovala s mediálním zobrazováním Covidu-19: *„Myslím si, že určitě jakoby média tomu dodali hodně jako na síle, protože když člověk viděl jakoby ty záběry z těch různých jiných zemí, jak to tam jako probíhá, tak jako samozřejmě člověk měl strach jakoby a řekla bych, že ani ne tak o sebe, ale jako o ty svoje blízké, protože samozřejmě rodiče, že jo už jsou ve vyšším věku. Pak děti, že jo malé, nemají ještě tu imunitu úplně tak jako vyvinutou, takže spíš strach jako o ně.“* Postupem času v respondentce sílil strach pandemie a možnosti nákazy. Začátky pandemie a menší zkušenosti s ní spojené přinesly nové názory. Konkrétně Miroslava v při začátku pandemie spadala do skupiny, která pandemii natolik nevnímala a neřešila. Průběhem pandemie se její názor však překlenuje do druhé skupiny, kde má strach o své děti a rodiče.

U Moniky si prožili Covid-19 celá rodina, včetně její tříleté dcery: *„Já se začala bát až po nemoci. Bylo to strašný jo. Já těhotná žejo, nesměla jsem ani na vyšetření, malý [dcery] mi bylo líto, no a můj partner pracuje jako OSVČ, takže vlastně jsme taky měli hned míň peněz žejo. Od té chvíle jsem se bála, jestli to jako nepřijde znovu.“* U Moniky se spojil strach o ekonomickou zajištěnost, strach o děti a strach z nemoci samotné. Prodělání nemoci v ní změnilo názor z neřešení pandemie ke zvýšenému strachu z pandemie. Její strach pramenil hlavně z faktu, že je těhotná a

nevěděla, zdali jí a dítěti to nějak neublíží. Monika také během začátku pandemie patřila do skupiny, která ji tolik neřešila, ovšem po onemocnění se začala mírně přechylovat do skupiny jak bojící se o děti, a zároveň i do skupiny bojící se o ekonomickou zajištěnost, jelikož výpadek v práci partnera představoval ihned menší výdělek.

I Kristýna, která patřila do skupiny matek, jež ze začátku nepřikládaly pandemii velkou váhu, při průběhu změnila názor. Ta se však přidala do skupiny, jež se bojí primárně o ekonomickou situaci rodiny, což dále popisují. Všechny 3 ženy, jež byly v počátku ve skupině tolik nevnímající a neřešící pandemii, se během průběhu a žité zkušenosti odklonily od svých názorů. Převážně se tedy bály o rodinu anebo ekonomickou situaci, a to na základě jednotlivých situací, jako je onemocnění Covidem-19, médií anebo menším výdělkem v rodině.

4.2.1. Zkušenosti spojené s porodem během pandemie

Tři respondentky zažily zkušenost porodu při pandemii, které přikládaly spíše negativní významy. Kristýna danou zkušenost spojovala s nejistotou, například zdali bude moct mít svého partnera u porodu: *„Já jsem vlastně ani nevěděla, jestli bude moct manžel k porodu, nebo že tam budu sama, jestli tam za námi bude moct a takovýchle ty věci.“* Nejistota situace, která bude nastávat, mohla znepříjemnit těhotným matkám celou zkušenost. Představa přítomnosti partnera u porodu, která je v naší společnosti vnímána skoro až jako samozřejmost, se tak stala pro ženy neúplná. Podobně vyprávěla i Monika: *„Já se strašně bála. Naposled jsem rodila s přítelem, a nedokázala jsem si ani představit tam být bez něj. Hrůza. Hádala jsem se s personálem už několik týdnů před termínem jo. Nechtěla jsem jít ani rodit...“* Monika se bála jít rodit. Negativní pocity z porodu bez partnera ji dohnaly až k hádce s personálem. Celá zkušenost, kterou zažila v předešlém těhotenství, se rázem pandemií změnila, a vyvolala v ní nejistotu. Restrikce se rušily, a zase zaváděly, a tak nemohla mít jistotu toho, co bude.

U Kristýny a Moniky se nakonec poštěstilo, a nakonec rodily za přítomnosti partnerů. Zkušenost rození bez partnera si zažila Miroslava: „*Já jsem vlastně zažila i porod v době covidu, a to docela byla ta doba taková, že vlastně tatínkové měli zákaz jakoby do porodnic. Takže druhé porod jsem si dala vlastně sama bez přítomnosti otce a s rouškou, což bylo fakt skvělý. A tam teda jako ty pocity jsou takový smíšený. No mě to strašně jako mrzelo, že tam nemohl být.*“ Miroslava si tedy prošla již samotnou fází porodu bez manžela, a zažila veškeré negativní pocity s tím spojené. Fakt, že nebyl manžel u porodu, jí velmi mrzel, stejně jako že nemohl přijít za celou dobu pobytu v nemocnici na návštěvu, a to ani s testem a respirátorem. Miroslavu dodnes mrzí, že u druhého porodu nemohl být otec jako u prvního. Další její negativní zkušeností byla rouška po celou dobu pobytu v nemocnici, což bylo od samotného příjezdu, včetně porodu, a pobytu. Sama respondentka však přiznala, že roušky měly sundané, a nosily je jen při přímém kontaktu se zdravotnickým personálem. Možnost mít partnera či jiného rodinného příslušníka u porodu v rodičkách vzbuzuje pocit podpory, bezpečí a sdílení momentu, a naopak porod bez přítomnosti partnera a jiných rodinných příslušníků může zásadně ovlivnit prožívání porodu, období po porodu a zasáhnout psychiku matek.

4.2.2. Vztahy s partnery

Partnerské vztahy během pandemie procházely mnohdy velice složitou zkouškou, a to jak z ekonomického hlediska, tak i z emoční perspektivy. Pocity o vztazích během pandemie byly silně determinované zaměstnáním a dětmi.

Monika přinesla pozitivní vhléd do partnerského života během pandemie: „*Já jako nevím, ale náš vztah se vlastně tak jako zlepšil. Jsme si blíží, prostě jsme spolu trávili hodně času jako rodina, a hodně nám to prospělo no.*“ Vztahy v Moniččině rodině se díky pandemii ve výsledku posilily, protože společně trávili více času, nežli předtím. Jejich vztah se utvrdil až do přítomnosti, kdy sama Monika tvrdí, že bez pandemie by se to nestalo. A to je zásadním motivem pro novou perspektivu na vztahy během pandemie. Strávený čas jako rodina je pro ni důležitý, a sama tvrdila, že si

velice užívali dobu, než jejich dcera půjde do školky. Podobnou zkušenost měla Markéta, která tvrdila, že vztahy se během pandemie jen utvrdily.

Monika a Markéta však byly jediné mé respondentky, kterým pandemie utvrdila vztahy v rodině. Například Miroslava již takovou zkušenost neprožívala: „*Trávit pořád čas spolu jako není vždycky úplně dobrý...*“, kdy tento názor sdílela i Dita, Kamila a Jitka. Být neustále spolu v jedné domácnosti pro ně nepředstavovalo pozitivní situaci, nýbrž přímý opak. Nemít svůj prostor jim připadalo neobvyklé, jelikož před pandemií nebyly zvyklé vídat, aby byl jejich partner v domácnosti tak často. V těchto rodinách se vyskytovalo více hádek a nesouhlasů.

Vztahy byly ovlivněné i z ekonomického hlediska. Sem se řadí respondentka Kristýna, přičemž její manžel pracuje jako OSVČ, a pandemie jim ubírala na práci, což představovalo méně financí a více hádek: „*Hodně jsme se hádali, rádi jsme ujížděli jako třeba k babičkám, což potom taky zakázali...*“ V domácnosti u Kristýny představovalo jako hlavní důvod hádky zaměstnání, v němž měl muž méně práce, což znamenalo i méně finančních prostředků pro rodinu. „Ujíždění“ se tak stalo jako hlavním motivem k odpočinku od složité situace, jež kvůli pandemii nastala. Kvůli ekonomickým podmínkám se vztah nevyvíjel po dobu pandemie dobrým směrem ani u Jany v domácnosti. Muž, který se živil jako řemeslník, měl během pandemie méně práce, což také představovalo méně finančních prostředků a více starostí. Jana přiznala, že chvílemi uvažovala o odchodu, což ji zpětně mrzí, jelikož zpětně ví, že by to udělat nechtěla. Emoce, které během pandemie v domácnostech kolovaly, a nevědomost co bude dál, ovlivnily psychiku mnoha jedinců a mohly činit rozhodnutí, jež by za normálních okolností nikdy neudělali.

4.2.3. Vztahy s dětmi

Nejenže pandemie ovlivnila mnoho partnerských vztahů, ale mohla zapříčinit i dopady na vztahy mezi matkou a dětmi. Děti, jak jsem uváděla v teoretické části, jsou více náchylní k psychickým dopadům, což napřímo ovlivňuje i matky. Jak jsem uváděla výše, děti byly zasáhnuty sociální izolací

od rodiny či vrstevníků. Dále to však mohla být závislost na rodičích, což lze popsat na situaci Markéty. Markéta má dceru, se kterou byla nepřetržitě v domácnosti, a to způsobilo závislost: „*No ona malá beze mě teď úplně jako moc nevydrží. Nemůžu jí dát nikam, protože je prostě zvyklá se mnou být.*“ Markéty dcera bez ní pláče, a často jí vyhledává. Vztah závislosti mezi matkou a dcerou je však oboustranný. Markéta si vybudovala k dceři také pevný vztah, a bez ní jí to přijde zvláštní, a má o ní velký strach, když je jinde. Pevné vztahy mezi matkou a dítětem je velice důležitá, avšak je nutné myslet do budoucna na fakt, že dítě ve školce/škole nedokáže trávit čas bez rodičů, se kterými je zvyklá být v bezprostředním kontaktu. Snaha o osamostatnění dítěte se pak může stávat jako překážka. Podobně na tom byly i ostatní matky, kdy zvyk být neustále spolu je naučil závislosti na sobě, a následné odtržení zpět do života po restrikcích byl složitým, jelikož spolu již netrávili tolik času.

Dalším příkladem je Jitka. Ta například v rámci online výuky dceru neustále tlačila do učení, což v dceři vzbuzovalo negativní pocity. Neustálá kontrola nad dítětem byla pro ni velice negativní zkušeností. Ve škole roli kontrolujícího mají učitelé, což se v době online vyučování změnilo, a přímou kontrolu měli rodiče, v tomto případě právě matka. Pocit dcery být kontrolovaná vzbouřil její pocity a nesla to silně negativně, což ovlivnilo i matku, a vzájemný vztah. Dceři Jitky bylo po dobu pandemie od 8 do 10 let, to znamenalo i silnou vazbu na kolektiv ve třídě, se kterým ztratila kontakt, a psychická pohoda se tak vytrácela. Po opětovném zavedení prezenční výuky se však vše vrátilo do normálního stavu, jež byl před restrikcemi. Pandemie jakožto chvilkový stav mohl změnit jedince pouze na dobu určenou, jelikož to byl nezvyk, na který bylo nutné si opět navyknout.

4.2.4. Zaměstnání během pandemie

Zaměstnání během pandemie bylo z velké části na mužích, protože matky byly doma s dětmi během online výuky, anebo také z důvodů mateřské dovolené (v případě mého výzkumu, kde některé respondentky měly druhé dítě v době pandemie). Dopad pandemie na sféru zaměstnání byl identifikovatelný více či méně u všech respondentek/informátorek.

Mateřská dovolená je samozřejmě čas, kdy se matka věnuje dítěti, jeho potřebám a péči o něj. Jana, toho času na mateřské dovolené, se rozhodla přivydělat si, neboť se jejímu partnerovi, a tedy rodinnému rozpočtu, výrazně snížil výdělek během pandemie. V případě, že to restrikce povolovaly, pracovala nezávazně v kosmetických službách: „*No jako přítel měl míň práce a jako prostě jsme potřebovali peníze, a když třeba teda jako on neměl zrovna práci, tak jsem jí dělala třeba zas občas já.*“ Střídání se v zaměstnání, a přivydělávání peněz „navíc“ bylo velice častým tématem. S tímto se setkávám i u respondentky Kristýny, která po dobu pandemie začala opět dělat nehty, což bylo vnímáno jako finanční podpora do domácnosti z důvodu menšího výdělku, ale také jako odreagování od dané situace a možnost „odpočinku.“ Kristýna i Jana mají děti, které se během pandemie více fixovaly, což způsobilo komplikace při občasných přivýdělcích, a to převážně ve formě větší citlivosti dětí. Další matkou, která si občasně přivydělávala je Markéta, a to i přes to, že byla její dcera v předškolkovém věku. Pracuje nárazově jako vizážistka, a nepřestala s tím ani po dobu těhotenství, ani po porodu: „*Je to moje vášeň ta práce...*“ Práci se věnovala v době pandemie opravdu zřídka, tudíž to nemělo na její rodinný život žádné výrazné dopady.

U respondentky Jitky se setkávám s běžným pracovním nasazením, jako bylo před pandemií. Jedinou změnou byl strach z možnosti propuštění lidí ze zaměstnání, z důvodu menšího objemu práce. U jediné Jitky neproběhla víceméně žádná změna, která by ovlivnila její fungování v zaměstnání. Před pandemií, po dobu pandemie, a po skončení restrikcí pracovala stále na stejném místě.

Nutnost využití home office bylo u Dity, jak jsem již zmiňovala. Kvůli online výuce jejich dětí musela zůstat doma. Představu měla takovou, že bude pracovat po dobu online výuky, což ale nebylo tak jednoduché. Starší syn, jenž chodil do školy neudržel pozornost celé hodiny u počítače v rámci online výuky. Mladší syn, který navštěvoval školku se zabavoval aktivitami, jak to jen šlo, jako jsou různé hry, pohádky, a hodně času trávil u babičky, jež je v důchodu a bydlí nedaleko od jejich bydliště. Dita sama přiznala, že

home office pro ni není, a že se těšila zpět do kanceláře, a to jak z důvodu kolektivu, tak i z důvodu soustředěnosti na práci: „*Nikdy jsem si ani hele neuvědomila, jak svojí práci miluju...*“

Ostatní ženy byly doma z důvodu mateřské a rodičovské dovolené. Například Kamila se snažila angažovat do nějaké práce z domova, dle jejích slov „*za pár korun měsíčně.*“ Avšak z důvodu dcery, o níž pečovala většinu času sama, jelikož snoubenec jezdí kamionem, neměla čas na realizaci v přivýdělcích. Podobně na tom byla i Monika, jež se snažila sehnat možný menší přivýdělek, ale s dvěma dětmi a pracujícím partnerem na to dle jejích slov nebyl čas. Například Miroslava se chystala do práce již dlouho, a po skončení restrikcí se ihned začala angažovat jako brigádnice v kanceláři, a střídali se s manželem o hlídání dětí. Soběstačnost a možnost práce ji dělaly radost.

Ženy buď během pandemie pracovaly anebo se o to minimálně pokoušely. I občasná práce ženy dokázala učinit spokojenějšími, a to hlavně z finanční podpory domácnosti, a také jako možnost „úniku“ od stereotypu v domácnostech během pandemie. Většina žen, jež se snažily přivydělávat, pracovaly ve službách, které po dobu pandemie byly zakazovány, což mohlo způsobit mírné potíže. V případě Jany, Kristýny a Markéty, ty tuto práci vykonávaly již před pandemií, ale v rámci rodičovské dovolené se k ní pomalu vracely zpět. U ostatních matek na mateřské/rodičovské dovolené byla vidět snaha najít si práci, což ovšem z mnoha důvodů nemohlo být nakonec zrealizováno. U Jany a Dity vidíme aktivní a stálou participaci na trhu práce. U Jany neměnnou od dob před pandemií, a u Dity se změnou prostředí práce, to je z kanceláře na home office.

4.3. Dopady pandemie na sociální život

4.3.1. Zaměstnání

Pandemie a práce z domu Ditu ovlivnily v sociálních interakcích s okolím: „*Já pracovala na home officu, protože K. [syn] měl ve druhé třídě online výuku a J. [druhý syn] chodil do školky, která byla zavřená taky. Celý*

den jsem seděla doma, buď u mý práce nebo u úkolů, které děcka dostaly. Kamarádky na tom byly vlastně podobně žejo. Je fakt, že když se na to zpětně podívám, cítila jsem se opravdu sama.“ Dita celé dny trávila doma s dětmi, a pracovala na home office kvůli tíživé finanční situaci, která by nastala, pokud by nepracovala vůbec. Zmínila, že přátelé jsou na tom podobně, což způsobilo odloučení od svého úzkého kruhu přátel. U Dity byly velmi často prezentovány pocity samoty a odloučení od „běžného.“ Jen pouhý fakt, že byla zvyklá chodit do kanceláře mezi kolegy, a poprvé v životě zůstala na home office, do kterého musela stíhat ještě školu jednoho syna, zabavit druhého syna, a poté s nimi dělat úkoly. Dita ještě doplnila *„Byla jsem víc unavená, než když to všechno bylo normální.“*

I když mnoho lidí chodilo běžně do práce, stále se cítili nenaplnění sociálním kontaktem s okolím. Příkladem je Jitka: *„Já se snažila do práce chodit jako normálně, protože dceři je žejo deset a zvládala to u babičky nebo tak. Jenomže práce vám jako nenahradí kafičko s kamarádkou, pokec u vína nebo tak, a to všechno bylo zakázaný žejo. Takže jsem po práci jezdila domu, kde na mě čekala dcera, která byla taky smutná, že se nemůže vidět s kamarády. Vlastně to jakoby bylo těžký jak pro mě tak pro ní.“* Byť Jitka chodila běžně do práce, i tak ztrácela sociální kontakt se svými kamarády, chybělo jí běžné popovídání a setkání. Stejně tak zmínila smutek své dcery, která se cítila také izolaci od přátel. Sociální odloučení bylo však po dobu pandemie velmi často upozadováno, obzvláště u rodin s dětmi. Sociální kontakt však přináší psychickou pohodu, a její ztráta vyúsťuje v negativní pocity, které mohou přejít až do vážnějších psychických problémů.

4.3.2. Omezení sociálních kontaktů a dopad na vztahy

Osamělost a absence sociálních kontaktů zasáhla po dobu pandemie mnoho lidí. Matky však v důsledku nutnosti zůstat doma s dětmi byly nucené mnoho kontaktů přerušit, jelikož na to nebyl čas. Takovým příkladem je Kamila: *„Dřív jsem byla zvyklá dávat Ž. [dceru] k našim [rodičům Kamily]. Jenže já měla strach z tý nemoci, oni měli strach z nemoci taky, a tak jsem neměla pro malou ani hlídání, i kdybych někam chtěla jít jo. J. [snoubenec] jezdí kamionem, není doma každý den no. Dodneška je mi*

to líto, protože hodně vztahů už se nerozjelo.“ Kamila je příkladem, kde strach z nemoci Covidu-19 zapříčinil její sociální odloučení od přátel. Největším zásahem do psychiky byl fakt, že se již mnoho vztahů nenapravilo. Ztráta přátel po dlouhodobém odloučení se tak stalo lítostivým tématem. Přátelé však nebyli jedinou skupinou, od nichž byla rodina odloučena: *„No nevidali jsme se ani s mou a J. [snoubencovo] rodinou, protože jsme všichni měli strach. Postupem toho času to pak jako ustávalo, a občas jsme se i vidali jo, ale zezačátku to bylo hrozný.“* Kamila se odloučila nejen od přátel, ale i od rodiny, kdy se všichni natolik báli nemoci, že se zprvu nevidali vůbec.

Odloučení se od přátel a rodiny bylo při pandemii nedílnou součástí mnoha rodin. Omezení kontaktu tváří v tvář bylo pro mnoho matek složité, a pro některé i s trvalými následky ztráty přátel.

V potaz bychom také měli brát, že děti, jež ztratily možnost kontaktu s vrstevníky, mohly být náchylnější a méně sociálně vyvinuté do budoucna. Zde je příkladem matka Kristýna: *„D. [syn] nemá kamaráda nějakýho, že bysme se s někým navštěvovali, protože v té době jsme se nenavštěvovali, pak už byl zase větší a už zase přišlo 2 dítě do toho, takže to už je zase něco jiného. Ale ten útlý věk, kdy se ty děti jako mají začít socializovat a ty ženský se scházet, tak o to jsem přišla.“* Kristýna má dva syny, přičemž jeden z nich vyrůstal již během pandemie, a v době, kdy se měl již začít socializovat mezi další děti, stejně jako Kristýna mezi ostatní maminky, tak to bylo zakázané. Její syn si to nese dodnes, a neumí navazovat kontakt s dětmi, a je velice stydlivý. Nejenže to trápí právě syna, ale i samotnou Kristýnu, která se to již snaží řešit od doby skončení restrikcí. Kvůli restrikcím během pandemie musela byly zrušeny veškeré kroužky, na něž byla se synem přihlášená, a kde měla v plánu syna socializovat.

Dopady sociální izolace byly vnímány i ve vztahu k prarodičům, na kterých se podepsalo především omezení pohybu a uzavření okresů jež ženy obecně vnímaly jako největší negativum na celé pandemii. Například nemožnost dojet a navštívit prarodiče mělo na děti značné dopady, což

zažila Monika: „*No jako L. [dcera] byla zvyklá vídat K. [partnerovi] rodiče. Bylo to pro ní těžký, občas plakala, chtěla babičku a tak... No jako nebylo to moc fajn.*“ Zavření okresů bylo složité nejen pro matky, ale i pro samotné děti, které byly zvyklé navštěvovat rodinné příslušníky, a najednou jim byly návštěvy zakázané. Rodiče nemohli vídat své rodiče, a děti své prarodiče, což způsobovalo silný stesk.

Izolace od prarodičů, konkrétně babičky, silně zasáhla i Kristýnu. Její babička toho času pobývala v pečovatelském domě, kde byly návštěvy zakázané. Kristýna nemohla své babičce ani osobně přinést pomůcky, jež které potřebovala. Veškeré pomůcky musely nejprve projít kontrolou, kde se dezinfikovaly, a poté je personál předával pacientům. Kristýna vnímala izolování starých lidí od rodiny silně negativně: „*Babi mi hodně sešla jenom kvůli tomu, že tam byla úplně sama a nikdo za ní nemohl.*“ Nemožnost vídat se s vlastní rodinou, přinést jí potřebné pomůcky či prostředky, a neustálé doprošování se personálu o alespoň chvilkový kontakt byla Kristýnina každodenní zkušenost. Kristýny emoce se bouřily, jelikož jí babička umírala v zařízení, a ona za ní ani nemohla chodit na návštěvy. Tato zkušenost, jež představuje izolování sebe samé před rodinou, je pro Kristýnu nejvíce negativní na celé pandemii

4.4. Zhodnocení dopadů s časovým odstupem

Otázka je, jak moc pandemie ovlivnila lidi, jaké dopady měla, a zdali to přetrvává i do života po restrikcích? Jak jsem již naznačila v několika případech výše, tak mnohdy ano. Příkladem je Kristýny syn, který mě kvůli pandemii omezené kontakty s vrstevníky, a nemá proto moc kamarádů, stejně jako Kristýna, jež má pouze jednu kamarádku maminku z okolí. Dalším, dost možná negativním, dopadem je závislost dětí na rodičích, a naopak. Neustálý kontakt v nich vytvořil závislost, a pokud jsou bez sebe, mají (a to převážně děti) rozbouřené emoce. Zde bych ráda zmínila Kristýnu: „*Já ho teďka zkouším dávat do školky a tím, jak on přišel o tyhle kontakty s dětma, jinýma, jak byl jenom se mnou furt zvyklej jenom na mě, tak teďko všude řve nechce bejt ve školce všude, jenom maminku...*“ To nám ukazuje, že pandemie měla velký vliv na rozvíjení

závislosti na rodičích. Málo kamarádů ve školce synovy také nepřináší tolik radosti. Kristýna tyto dopady vnímá s odstupem času jako nejvíce negativní.

Pozitivně vnímaným dopadem je lepší soudržnost rodiny, lepší porozumění a více společně stráveného času, čemuž se tak stalo u Moniky a Markéty, které přetrvává, a stále se cítí velice spokojeni. Naopak u několika dalších rodin to byly hádky a složité zvládání situace, což se však postupem času zlepšilo. Mnoho matek po restrikcích začaly již pracovat, a děti začaly navštěvovat školku a školu. Muži se dostali zpět do běžného pracovního režimu, což rozpory v domácnosti zmírnilo.

5 ZÁVĚR

Můj výzkum se zajímal o komplexitu žité zkušenosti matek a o povahu dopadů pandemie na jejich oblasti sociálního života. Primární záměr jsem aplikovala na vztahy s partnery, s dětmi, se širší rodinou a se známými, a na zaměstnaneckou sféru životů matek. Během analýzy jsem však zjistila důležitost emocí během celé zkušenosti a hodnocení dopadů pandemie, a proto jsem je to výzkumu zařadila.

Z mého výzkumu vyplývá, že pandemie měla mnoho dopadů na život žen, ale zároveň jim také přinesla mnoho zkušeností v jejich sociálním životě. Všechny dopady a zkušenosti byly ukázány ve světle emocí v životě matek. Nejvíce negativním emočním zážitkem byl například porod bez partnera. Matky byly z porodu bez přítomnosti partnera více vystresované, a tento zážitek, který nemohli zažít společně, může přinést lítost při budoucí vzpomínce na tuto událost. Vícerodičky nejvíce mrzel fakt, že u jednoho z porodů otec byl a u dalšího ne.

Nejčastější dopady pandemie lze identifikovat v rovině sociálních vazeb. Izolované matky ztrácely kontakty se svými přáteli, a dokonce i rodinou. Matky se potýkaly se ztrátou kontaktů nejen v přátelské rovině, ale i v zaměstnanecké úrovni, což bylo podpořeno využíváním možnosti práce z domova (home office). Omezení kontaktů nepostihlo pouze matky, nýbrž i jejich děti, které se stejně tak nemohly poznávat se svými vrstevníky, a nevidaly tak často rodinné příslušníky, na které byly běžně zvyklé. Omezené kontakty s vrstevníky přineslo dopad i do budoucnosti, kde jsou děti zvyklé na rodiče, se kterými trávily skoro veškerý svůj čas, a nejsou zvyklé být bez nich. To mohlo postihnout například jejich nástup do školky či do školy, kde mohlo trvat delší dobu se adaptovat a zvyknout si, jelikož celou skoro celou pandemii strávily (nejčastěji) s matkou.

Dalším důležitým dopadem vnímám dopad na zaměstnání a ekonomickou sféru života. Pár matek si hledaly přivýdělek, aby podpořily domácnost financemi, jelikož mnohdy partneři měli omezenou pracovní dobu. Ženy i přes fungování v domácnosti s dítětem či dětmi si našly menší

přivýdělký v sektoru služeb, jako například kosmetička, vizážistka nebo manikérka. Matky se chopily přivýdělku, jelikož pandemie byla spjata s nejistotou, což vyžadovalo finanční podporu a jistotu domácnosti. Matky a otcové se v domácnosti občas střídali o dítě, aby každý mohl trávit přivýdělkem či prací určitý čas.

Dopady pandemie nejsou však pouze negativní. Mezi pozitivní dopad patří větší soudržnost rodiny, více společně stráveného času v tomto období, a možnost věnovat se naplno rodině. Soudržnost a pevný vztah vybudovaný během pandemie je jedním z nejvíce pozitivních dopadů, který na pandemii vnímám. Naopak je však nutné zmínit, že v mnoha rodinách pandemie naopak vyvolávala konflikty, které však po čase ustoupily. A i toto vnímám jako posílení partnerských, a celkově rodinných vztahů.

Při analýze mého výzkumu jsem poukázala na důležitost emocí, které se ukázaly jako velice zásadní při odhalování zkušeností a dopadů během pandemie. Emoce se v průběhu času proměňovaly, což poukazuje na skutečnost, že jsou sociálně konstruované, a během pandemie se formovaly vlivem celé řady faktorů.

6 LIMITY VÝZKUMU

Limitem mého výzkumu může být doba rozhovorů. Rozhovory byly prováděny v období konce roku 2022 a začátku roku 2023, přičemž názory a vnímání žité zkušenosti matek v době dotazování nemusí odpovídat emočním prožitkům v době pandemie.

Dalším limitem může být relativně nízký počet informátorek, což představuje nemožnost obecně tyto výsledky aplikovat na širší populaci matek a rodin, a generalizovat na všechny matky s dětmi do 10 let. Vnímání dopadů a zkušeností pandemie jsou velice individuální, a zaslouží si pozornost ve větším měřítku.

7 RESUMÉ

The aim of my research is to reveal the complexity of the experiences of mothers with children under 10 years of age, and to find out the nature of the impact of the pandemic on mothers in various areas of social life. I deal with several areas, such as the effects on employment and the economic area, as well as on relationships in the family, with children, with a partner and with the environment. My research was carried out using a qualitative method, namely 8 semi-structured interviews.

Analyzing my research, I pointed out the importance of emotions, which proved to be very crucial in revealing experiences and impacts during the pandemic. Emotions have changed over time, pointing to the fact that they are socially constructed, and were shaped by a range of factors during the pandemic.

The pandemic and financial insecurity have "forced" many mothers to earn extra income and support the household financially, resulting in less time spent with family. One mother had to use the home office because the children had online lessons. It was difficult for her to combine home office and housework.

The pandemic also affected social interactions and relationships. Mothers were losing contacts and relationships. In the case of the home office, the mother lost contact with people from work. Some mothers felt the loss of friends due to the restriction of visits. The restriction of contacts also affected children, especially when establishing contacts with peers.

It was not only the negative effects of the pandemic that appeared in mothers. There were also positive impacts. These include greater cohesion and spending more time together as a family. This fact persists on the family to this day.

8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Bartoš, V., J. Cahlíková, M. Bauer, J. Chytilová. 2020. *Dopady pandemie koronaviru na duševní zdraví* [online]. Idea [cit. 17. 3. 2023]. Dostupné z: https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Dusevni_zdravi_covid-19_cervenec2020_22/files/extfile/IDEA_Dusevni_zdravi_covid-19_cervenec2020_22.pdf.

Co je to Pandemie? [online]. Pandemie, 2023 [cit. 9. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.pandemie.cz/co-je-to-pandemie>.

Coronavirus disease (COVID-19) pandemic [online]. World Health Organization, 2023 [cit. 9. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.who.int/europe/emergencies/situations/covid-19>.

Dlupalová, K. 2023. *Vláda na tři týdny zakázala pohyb mezi okresy. Omezení má zabránit šíření agresivních mutací koronaviru* [online]. MVČR [cit. 9. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/vlada-na-tri-tydny-zakazala-pohyb-mezi-okresy-omezeni-ma-zabranit-sireni-agresivnich-mutaci-koronaviru.aspx>.

Dudková, R. 2021. „Péče jako individuální odpovědnost a prohloubení ekonomického znevýhodnění sólo matek v pandemii covid-19.“ *Gender a výzkum / Gender and Research* 22(2): 110-137, <http://dx.doi.org/10.13060/gav.2021.022>.

Dunovský, J. 1986. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum zdravotnické nakladatelství.

Fišerová, V. 2017. *Cyklus rodinný* [online]. Sociologická encyklopedie [cit. 9. 3. 2023]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Cyklus_rodinn%C3%BD.

Fišerová, V. 2018. *Rodina*. Sociologická encyklopedie [online]. Sociologická encyklopedie [cit. 6. 3. 2023]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Rodina>.

Garcia, R. 2021. „Exploring the domestic division of labor when both parents are involuntarily working from home: The effects of the UK COVID pandemic.“ *Gender, Work and Organization* 29(4): 1065-1081, <https://doi.org/10.1111/gwao.12796>.

Hašková, H. 2005. *Pracující matky a genderové role ve výsledcích mezinárodního longitudinálního výzkumu* [online]. Gender online [cit. 22. 3. 2023]. Dostupné z: <https://genderonline.cz/pdfs/gav/2005/01/07.pdf>.

Hašková, H., A. Křížková, R. Dudová. 2015. *Ekonomické náklady mateřství* [online]. Diverzita [cit. 11. 3. 2023]. Dostupné z: https://diverzita.cz/wp-content/uploads/2016/06/Ekonomick%C3%A9-n%C3%A1klady-mate%C5%99stv%C3%AD_Sekundarni-analyza-zprava-final_format.pdf.

Heřmanová, M. 2020. *Kdo pečuje o rodinu v dobách pandemie? Dopady protipandemických opatření na české domácnosti* [online]. Sociologický časopis [cit. 11. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/aktualita/kdo-pecuje-o-rodinu-v-dobach-pandemie-dopady-protipandemickych-opatreni-na-ceske>.

Chaloupková Klímová, J. 2018. „Rozdělení domácí práce a hodnocení jeho spravedlnosti v České republice: existují rozdíly mezi manželskými a nesezdanými páry.“ *Sociologický časopis* 54(4): 593–623, <https://doi.org/10.13060/00380288.2018.54.4.415>.

Informace pro školy a školská zařízení o vydání nových mimořádných opatření ministerstva zdravotnictví [online]. MŠMT, 2020 [cit. 9. 3. 2023]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/53854_1_1/.

Jak často se během pandemie využívá práce z domova? [online]. Život během pandemie, 2023. [cit. 22. 3. 2023]. Dostupné z: <https://zivotbehempandemie.cz/home-office>.

Jaké je složení domácností v ČR? [online]. Český statistický úřad, 2013 [cit. 15. 3. 2023]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/jake_je_slozeni_domacnosti_v_cr20130307.

Jaké má pandemie dopady na duševní zdraví? [online]. Život během pandemie, 2023 [cit. 9. 2. 2023]. Dostupné z: <https://zivotbehempandemie.cz/dusevni-zdravi>.

Křížková, A. 2021. *Křížková: „Ženy nesou neúměrně větší díl negativních dopadů pandemie“* [online]. Sociologický časopis [cit. 5. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/aktualita/krizkova-zeny-nesou-neumerne-vetsi-dil-negativnich-dopadu-pandemie>.

Mimořádné opatření – uzavření základních, středních a vysokých škol od 11. 3. 2020 [online]. MZČR, 2020 [cit. 9. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/mimoradne-opatreni-uzavreni-zakladnich-strednich-a-vysokych-skol-od-11-3-2020/>.

Rovnost žen a mužů na trhu práce a rovné odměňování [online]. MPSV, 2022 [cit. 10.3.2023]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/rovnost-zen-a-muzu-rovne-odmenovani-a-logib>.

Situace samoživitelů a samoživitelek v koronavirové krizi [online]. STEM, 2021 [cit. 11. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/situace-samozivitelu-a-samozivitelek-v-koronavirove-krizi/>.

There Are 6 Different Family Types And Each One Has A Unique Family Dynamic [online]. Better help, 2023 [cit. 14. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.betterhelp.com/advice/family/there-are-6-different-family-types-and-each-one-has-a-unique-family-dynamic/>.

Waddel, N. C. Overall, V. T. Chang, M. D. Hammond. 2021. „Gendered division of labor during a nationwide COVID-19 lockdown: Implications for relationship problems and satisfaction.“ *Journal of Social and Personal Relationships* 38(6): 1759–1781, <https://doi.org/10.1177/0265407521996476>.

Winkler, P. 2023. *Dopady pandemie covid-19 na duševní zdraví a projekt Opatruj se* [online]. MPSV [cit. 22. 2. 2023]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/1864403/13_P.Winkler_Doba+pandemie+covid+19+na+du%C5%A1evn%C3%AD+zdrav%C3%AD+a+projekt+Opatruj.se+%281%29.pdf/93e9af2a-556d-3304-e004-256649afabfe.

Zaostřeno na ženy a muže – 2003 [online]. Český statistický úřad, 2004 [cit. 9. 3. 2023]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/1413-04-2004-pruzkum_verejneho_mineni_o_postaveni_zen_na_trhu_prace.

